

VIES CAP A UNA COMUNICACIÓ EN IGUALTAT DE DRETS

SOBRE ALGUNES PROPOSTES I REACCIONS EN LA LITERATURA ESPECIALITZADA

Sabine Fiedler*

1. INTRODUCCIÓ

Aquest article tracta de la planificació i la política lingüístiques, un objecte d'estudi al qual l'homenatjat¹ hi ha contribuït de manera considerable, tant amb el paper d'autor com amb el d'editor. La meua contribució comença

amb una breu descripció sobre la situació actual de la comunicació internacional, sobretot pel que fa al paper de l'anglès i les seves conseqüències. Després, presento algunes propostes per resoldre els problemes lingüístics. Dono una especial atenció al model English as a Lingua Franca [“L'anglès com a llengua franca”] perquè podria presentar una alternativa democràtica i perquè es tracta d'una via relativament nova, que s'està explorant molt activament i que encara no ha estat descrita en detall en la literatura interlingüística espe-

L'estudi d'una llengua estrangera és un procés llarg i difícil. Els resultats de l'estudi de llengües estrangeres a Europa ho mostren clarament

¹ Aquest article es va publicar en un llibre d'homenatge a Humphrey Tonkin, en motiu del seu 70è aniversari. (N. del Tr.)

* Catedràtica de l'Institut d'Estudis Anglesos de la Universitat de Leipzig. Membre del consell de redacció de la revista *Language Problems and Language Planning*.

El present text va aparèixer publicat originalment en esperanto, en el llibre homenatge al professor Humphrey Tonkin, titulat *La arto labori kune* [“L'art de treballar plegats”], a cura de Detlev Blanke i Ulrich Lins, i editat per l'Associació Universal d'Esperanto, Rotterdam, 2010.

Traducció de l'esperanto: Víctor Solé

RESUM

Públicament els polítics europeus subratllen la necessitat de conservar totes les llengües de la Unió Europea, perquè es tracta d'un component essencial d'una identitat europea^{**}. La realitat lingüística de la Unió sembla una altra cosa. Es caracteritza per la creixent influència d'una única llengua: l'anglès. Les veus que critiquen el resultat d'aquesta evolució es fan cada vegada més fortes. L'article presenta diferents vies cap a una comunicació en igualtat de drets, les quals actualment són discutides en la literatura especialitzada en lingüística i política lingüística. Entre elles hi ha els models: (1) multilingüisme/plurilingüisme; (2) autolimitació a les activitats passives en llengua estrangera, per exemple EuroCom; (3) una forma simplificada de l'anglès, per exemple English as a Lingua Franca; (4) el pagament de compensacions als països que tenen desavantatges a causa de l'hegemonia de l'anglès; (5) recuperació d'una llengua morta (per exemple, el llatí) i (6) aplicació d'una llengua planificada (esperanto). Esperem que els esperantistes i interlingüistes treguin conclusions de la manera com l'esperanto és considerat en la literatura especialitzada.

^{**} L'adjectiu “europea” es refereix aquí a la Unió Europea. La majuskla adjektivo “Eŭropa” rilatas al Eŭropa Unio.

RESUMO

Publike Eŭropaj politikistoj substrekas la neceson konservi ĉiujn lingvojn de Eŭropa Unio, ĉar tio estas esenca komponanto de Eŭropa^{**} identeco. La lingvorealeco de la Unio aspektas alie. Karakterizas ĝin la kreskanta influo de nur unu lingvo, la angla. La voĉoj kiuj kritikas la sekvojn de tiu evoluo fariĝas pli kaj pli laŭtaj. La artikolo prezentas diversajn alirvojojn al pli egalrajta komunikado, kiuj aktuale estas diskutataj en la faka literaturo pri lingvopolitiko kaj lingvistiko. Inter ili estas la modeloj (1) multlingvismo/plurlingvismo, (2) sinlimigo al ricevaj fremdlingvaj aktivaĵoj, ekz. EuroCom, (3) simpligita formo de la angla, ekz. English as a Lingua Franca, (4) la pago de kompensoj al landoj, kiuj havas malavantaĝojn pro la hegemonio de la angla, (5) revivigo de morta lingvo (ekz. de la latina) kaj (6) apliko de planlingvo (Esperanto). Esperantistoj kaj interlingvistoj/esperantologoj tiru konkludojn el la maniero kiel Esperanto estas traktata en la faka literaturo.

cialitzada.² Les conclusions fan referència principalment a l'esperanto i la seva posició en el conjunt de les propostes de solucions.

2. LA COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA INTERNACIONAL AVUI I LA SEVA IMPERFECCIÓ

En el llibre *Language in the Twenty-First Century* ["Llengua en el segle XXI", 2003: 153] Humphrey Tonkin escriu:

És la potència relativa allò que decideix l'elecció d'una llengua: en comparació, tots els altres factors són negligibles. [...] Clamar en aquestes termes, i en la pròpia llengua, pot ajudar –i tenim els Estats Units d'Amèrica per demostrar-ho. [...] L'anglès és el Microsoft de les llengües, el sistema operatiu que acompanya la major part de la tecnologia del món. I com més s'utilitza aquesta llengua, més inevitablement necessària es fa.

Aquesta descripció reflecteix bé la realitat. Hom pot lamentar-se'n o criticar-ho amb arguments com el de la manca d'igualtat lingüística o fins i tot es pot parlar d'"imperialisme lingüístic" [Phillipson 1992]. Es pot simplificar la qüestió dient, com va dir Crystal [1997], que l'anglès ha estat, i és, en el lloc adequat en el moment adequat. És un fet que avui l'anglès és mundialment la llengua més utilitzada i que el seu nombre de parlants no nadius és més gran que el de parlants nadius. En prop del 80% de les converses que es mantenen en anglès, no hi ha cap parlant nadiu d'aquesta llengua [Beneke 1991: 54]. Segons l'opinió d'alguns especialistes [Crystal 1997, Bruthiaux 2003] aquest paper de l'anglès com a eina de comunicació internacional, com a llengua franca, s'estendrà en el futur. Un ensenyament més intens de la llengua (per exemple, en forma d'ensenyament més prematur i d'instrucció especialitzada en anglès; vegeu Gradoll 2006: 86–91) haurà de preparar els estudiants per a aquesta situació. L'advertència de Gradoll [2006: 15] en el sentit que l'avantatge dels parlants nadius s'evaporarà o disminuirà perquè l'anglès serà "gairebé una competència bàsica universal" i que des d'aquell moment tindran valor els coneixements lingüístics afegits no és realment un consol.

2 Se'n pot trobar una referència, no obstant, a l'article "Per un debat lingüístic obert", publicat el juny de 2008 en aquesta mateixa revista. (N. del Red.)

Tenir una llengua comuna per a la comunicació internacional és molt bona cosa. Els científics poden intercanviar-se els resultats de les seves investigacions i les persones poden viatjar a països estrangers sense fronteres lingüístiques. Malgrat això, apareixen problemes si aquesta llengua comuna comporta avantatges per a una part dels seus parlants, perquè la tenen com a llengua materna, com en el cas de l'anglès. Per això les veus contra l'hegemonia de l'anglès últimament es fan més fortes. Carli i Ammon [2007] tracten obertament el problema de la desigualtat lingüística en les comunicacions científiques. En molts terrenys de les ciències naturals i tècniques, i de forma creixent també en les socials, és necessari publicar els resultats de les investigacions en anglès per tal que siguin llegits. Per ser membre de la comunitat científica, avui en dia, els científics han de parlar l'anglès, i per arribar a tenir aquesta capacitat han d'estudiar aquesta llengua amb esforç durant molts anys. En el procés de publicació depenen de nadius, perquè les revistes especialitzades generalment exigeixen articles controlats per aquests parlants. Sovint, els editors fins i tot exigeixen que aquesta feina la faci una persona que parli una variant concreta de l'anglès, és a dir, un nord-americà o un britànic. El llibre esmentat aporta llum sobre les conseqüències d'aquestes pràctiques, per exemple, per a investigadors xinesos. Els parlants nadius poden invertir tot aquest temps i energia en la seva especialitat. Un grandíssim avantatge.

L'estudi d'una llengua estrangera és un procés llarg i difícil. Els resultats de l'estudi de llengües estrangeres a Europa ho mostren clarament. Assolir competència lingüística en tres llengües, com exigeixen els plans de la UE, no sembla un objectiu viable [Phillipson 2008: 133; Wright 2000: 239]. La fórmula –segons el comissari de la UE, Leonard Orban, ara ja no es tracta de dues llengües estrangeres, sinó d'una llengua estrangera "per a relacions internacionals" i una "llengua personal d'adopció"³– no canvia la situació. Les persones que realment parlen bé una llengua estrangera sovint han dedicat molts anys de la seva vida a aquesta

3 Amb aquesta proposta (públicament expressada, entre d'altres llocs, en una xerrada durant la Fira del Llibre de Vlnius, al febrer del 2008) Orban segueix les recomanacions d'un grup d'especialistes sota el guiatge d'Amin Maalouf "Un repte profitós: com el multilingüisme pot contribuir a la consolidació d'Europa" (versió en castellà: <ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/maalouf/report_es.pdf>).

empresa i han viscut en el país en qüestió durant força temps per practicar-la [Ammon 2003: 31]. No obstant això, fins i tot aquestes persones mai no arriben a parlar la llengua tan lliurement i tan hàbilment com un parlant nadiu, i durant el procés de comunicació roman la consciència d'incertesa i inferioritat. Cada vegada hi ha més investigadors que tracten obertament aquests aspectes psicològics [Ammon 1994; 2003; Coulmas 2007].

3. PROPOSTES PER SOLUCIONAR ELS PROBLEMES LINGÜÍSTICS I LES SEVES REACCIONS

En aquest capítol presento algunes vies que actualment es discuteixen molt sovint i la manera com són acceptades en els textos especialitzats. No hi incloc solucions bàsicament tècniques com, per exemple, la traducció automàtica.

3.1. Multilingüisme-plurilingüisme

La Unió Europea, per llei, persisteix en el principi del multilingüisme. En l'article 22 de la Carta sobre els Drets Fonamentals⁴ es llegeix: "La Unió respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística". En conseqüència, segons les normes de l'article 217, totes les llengües oficials (actualment 23) dels estats membres són llengües oficials de la UE i tenen els mateixos drets. És prou conegut, però, que a la pràctica la situació és diferent. Existeix una "lleï lingüística del qui crida més fort" i l'anglès és qui té el bec més gros, tal com Phillipson descriu la imatge. En les dècades passades el percentatge de l'anglès en la traducció de documents a les institucions de la UE ha augmentat clarament [Phillipson 2003: 130].

El plurilingüisme es troba entre els tres escenaris del paisatge lingüístic europeu que Grin [2005] va examinar segons l'eficàcia i la igualtat de drets en el seu estudi per a una institució francesa d'investigació sobre l'educació. Va descobrir que el plurilingüisme redueix el desequilibri entre els parlants de llengües i possiblement és l'escenari que més s'adiu a la idea oficialment publicada per la UE sobre diversitat de llengües i cultures.

4 Se'n pot consultar la versió en castellà a <eur-lex.europa.eu/LeUriServ/LeUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:Es:PDF> (N. del Tr.)

Grin subratlla en la seva anàlisi que el plurilingüisme “exigeix tot un conjunt de mesures que l’acompanyin per ser sostenible” i “presenta el risc de desestabilitzar-se i erosionar-se en favor de l’anglès”. A curt o mitjà termini és preferible per la gran acceptació política de què gaudeix.

Segons Wright [2000: 235] el plurilingüisme era una solució possible per a la Comunitat Europea en el passat, quan estava formada per sis estats amb quatre llengües oficials, però fins i tot aleshores només en graus diversos. Avui el principi no resulta realitzable. Wright escriu [p. 235–242] que actualment hi ha principalment tres grups de persones donen suport al plurilingüisme:

Es tracta, en primer lloc, d’idealistes per als quals l’aprenentatge de llengües estrangeres significa un indicador clar de bona voluntat, expressió d’esperança, i que, d’aquesta manera, la solidaritat i la identitat comuna evolucionen entre grups nacionals. Cap llengua no és preferida ni sustentada i l’aprenentatge de tota llengua estrangera significa joia i enriquiment. Molts d’aquests idealistes, escriu Wright, són membres de la intel·lectualitat europea cosmopolita, els quals oblidem que no tothom s’entusiasma amb l’estudi de llengües i que les persones tenen capacitats intel·lectuals diverses.

El segon grup consisteix en persones que es dediquen professionalment a les llengües, per exemple, professors d’idiomes. Defensen l’aprenentatge de llengües estrangeres des d’una edat primerenca amb mètodes d’ensenyament millors i la utilització de noves tecnologies a les aules. La seva postura és la raó principal de l’exigència que tot europeu parli dues llengües estrangeres.

El tercer grup defensa el plurilingüisme perquè té por que la pròpia llengua desaparegui a escala internacional. Segons Wright, són molt conscients dels avantatges que una posició forta de la pròpia llengua aporta en les relacions financeres, polítiques, d’educació i de prestigi. Molt sovint, el suport al principi del plurilingüisme es tradueix en suport al francès, l’alemany o alguna altra llengua o com a batalla contra l’hegemonia de l’anglès.

Kraus [2008: 176], en la seva refutació del model English Only [“Només anglès”], proposa el “multilingüisme convergent” com un marc realitzable per a la política lingüística de la UE. Heus aquí la seva definició:

Per “multilingüisme convergent” entenc un model que, mitjançant la creació de

UNITED STATES FORCES IRAQ

contextos comunicatius comuns, intenta trobar un equilibri necessàriament difícil entre el pragmatisme i el respecte per la diversitat.

Kraus aclareix que la UE avui no té cap alternativa excepte mostrar als seus ciutadans un alt grau de comprensió multilingüe. Seria insensat calumniar l’anglès i negar la seva potència com a llengua franca d’Europa. Alhora, però, seria erroni declarar que la variant de Global English continental és la voluntat comuna de la comunitat dels pobles d’Europa des del punt de vista de la política lingüística. Amb més concreció apunta [p. 177] que el multilingüisme convergent proposat es basi en “grups variables de dues o tres llengües” i que s’orienti segons el principi de subsidiarietat. D’aquesta manera seria imaginable, segons ell, l’establiment de les xarxes llatina, escandinava, germànica i atlàntica. En aquestes relacions, a causa de la proximitat comunicativa existent, com ell escriu [p. 178], es podria explotar l’avantatge del bilingüisme passiu, en el qual “A i B es comprenen recíprocament malgrat utilitzar llengües diferents”.

Si el multilingüisme, per tant, significa limitació per a algunes llengües, com Kraus ens fa entendre, malgrat no mencionar de quines llengües es tracta, resta el problema de l’elecció d’aquestes llengües. L’experiència d’aquest procediment ens mostra que cada estat vol convertir la seva llengua en un “membre del club” i ningú no vol renunciar-hi. En són exemples el conflicte lingüístic germano-finès el 1999 [descriu a Kalletat 2001 i Sieberg 2008: 439–440] o la reacció de la ministra

Existeix una “lleï lingüística del qui crida més fort” i l’anglès és qui té el bec més gros

El plurilingüisme redueix el desequilibri entre els parlants de llengües

d'Afers Exteriors espanyola sobre el lema de la cimera a Copenhaguen "One Europe" ["Una Europa"] el 2002⁵.

3.2. EuroCom

EuroCom, abreviatura d'European Intercomprehension ["Intercomprensió europea"], és un mètode elaborat per un grup internacional d'investigadors per adquirir una competència lectora passiva en moltes llengües de la mateixa família mitjançant l'explotació de coneixements en una llengua d'aquesta família i per l'aplicació d'estratègies cognitives específiques de deducció i aprenentatge [Zybatow 2002: 358]. Aquestes estratègies, sota el títol "Els set sedassos", són:

- (1) vocabulari internacional
- (2) vocabulari panromànic/pangermànic/paneslàvic
- (3) correspondències fonètiques
- (4) grafies i pronunciacions
- (5) frases bàsiques (estructures sintàctiques)
- (6) morfosintaxi
- (7) prefixos i sufixos ("euroafixos")

Intercomprehension, en aquest projecte, és la capacitat de les persones de "comunicar-se en un grup de llengües d'origen comú, en el qual cadascú fa servir la seva llengua materna" [Stoye 2000: 17]. Per a cadascuna de les tres grans famílies lingüístiques d'Europa –la romànica, l'eslava i la germànica– s'ha desenvolupat l'EuroComRom, l'EuroComGerm i l'EuroComSlav. El grup d'investigadors va rebre el 1999, un any després de la seva fundació, l'ordre del Segell Europeu per a Projectes Lingüístics Innovadors.

Els objectius d'EuroCom em semblen molt modestos:

Un objectiu del mètode EuroCom és fer possible el plurilingüisme dels europeus de manera realista. És realista l'adquisició d'una competèn-

cia passiva en un grup lingüístic, és a dir, una competència lectora interlingüística en totes les llengües de la família (o part d'elles). EuroCom demostra a l'estudiant que el coneixement de la seva llengua materna i de l'aprenentatge de només una llengua estrangera de la seva família lingüística comporta, inesperadament, molts coneixements. Una conscienciació i aprofundiment dels coneixements existents mitjançant aquest mètode condueix al fet que l'estudiant pugui comprendre en molt poc temps notícies i textos especialitzats en totes les llengües de la família, encara que no les hagi estudiades. [Klein 2002: 29; cursives en l'original].

Ens hem d'acontentar amb això? Amb la comprensió passiva de textos escrits? No és una novetat que, en llengües de la mateixa família, existeixen similituds lèxiques i gramaticals, les quals faciliten l'aprenentatge d'una llengua en el sentit d'una transferència positiva. Si es tracta d'una llengua que, durant la seva història, ha estat molt influenciada per una altra, fins i tot no cal que les llengües pertanyin a la mateixa família (només hem de comparar el gran estoc de lèxic d'arrel llatina de l'anglès). Tot i això, no hem d'oblidar que l'estudiant mitjà d'avui no és un entusiasta de les llengües o un lingüista, sinó que necessita coneixements lingüístics molt pràctics (és a dir, productius) per a la comunicació.

3.3. English as a Lingua Franca

En aquest subcapítol no vull tornar a la situació descrita inicialment en el sentit que l'anglès s'ha convertit en la llengua franca global. English as a Lingua Franca ["L'anglès com a llengua franca", ELF], de vegades anomenada English as an International Language ["Anglès com a llengua internacional", EIL] o Euro-English, és un model que, segons els seus representants, és una via per solucionar els problemes lingüístics europeus, i argumenten que:

[...] la investigació i la política lingüística han de tenir en compte que els europeus que no parlen [l'anglès] com a primera llengua l'adapten a les seves necessitats en la comunicació internacional quotidiana. Un primer pas necessari, aquí, seria la concepció de llengua franca que s'ha emancipat de l'anglès com a llengua mare, al qual

segueix un segon pas: la descripció i documentació empírica de les formes d'aquesta llengua franca. El procés esbossat aquí conté solucions que convé considerar per al problema de la política lingüística d'Europa; d'aquesta manera, es pot posar d'acord l'alt prestigi de l'anglès amb l'ideal europeu del multilingüisme social de manera productiva. [Seidelhofer 2003: 138]

L'ELF va evolucionar cap a un terreny d'investigació prolífic amb moltes publicacions i conferències periòdiques. Les anàlisis de textos produïts per parlants no nadius de l'anglès, a partir d'uns corpus, mostren les característiques d'aquest llenguatge. En l'examen de la pronúncia, Jenkins [2000], per exemple, va trobar que les difícils fricatives interdental de l'anglès, la *th* sorda i la sonora (/θ/ i /ð/), en el parlar dels no nadius es realitzen com a /f/ o /v/, com a /s/ o /z/, o bé com a /t/ o /d/ sense causar malentesos. Altres autors descriuen la pèrdua de la -s en els verbs en tercera persona, desviacions en la utilització d'articles i pronoms relatius, en el plural de substantius i en relació a l'ordre de les paraules [Gnutzmann 2007: 324]. Aquests trets no són considerats com a errors o imperfeccions de qui encara no domina prou bé la llengua, sinó com a característiques de l'anglès com a llengua franca, la qual presenta una variant amb la seva pròpia norma en igualtat de drets. Actualment, quan la majoria de parlants no són nadius, els nadius ja no decideixen sobre la correcció, d'acord amb el que escriu Widdowson [1994: 385]:

Com l'anglès evoluciona en el món ja no és qüestió dels parlants nadius d'Anglaterra, els Estats Units o de qualsevol altre lloc. No tenen veu en aquest procés, cap dret a intervenir-hi o jutjar-ho. No són importants. El fet mateix que l'anglès sigui llengua internacional significa que cap nació no pot tenir control sobre ella. Tenir aquest control sobre la llengua significa necessàriament frenar la seva evolució i així enterrar el seu estatus internacional.

Alguns autors són contraris a l'opinió que l'ELF sigui una variant independent de l'anglès. James [2005], per exemple, subratlla que la llengua és molt heterogènia. Ell més aviat parla de trets estructurals provisionals causats per influències com el domini variable de la llengua estrangera o especificitats dels esdeveniments comunicatius.

5 Declaracions d'Ana Palacio publicades al diari *El País* el 16 de desembre del 2002: "El lema «One Europe», [sólo en inglés], requiere una reflexión. Aunque Copenhague no abordó la cuestión de las lenguas, es ésta una de las asignaturas pendientes que más pronto que tarde habrá que debatirse para la propia pervivencia y viabilidad de este proyecto de Europa volcada al mundo. En él, el español, lengua oficial de Naciones Unidas, hablada por más de 400 millones de personas y en más de 20 países, deberá ocupar el lugar que le corresponde."

Si es tracta de la realització pràctica dels resultats de les investigacions, es troben diverses postures. Alguns lingüistes (per exemple, Jenkins [2000]) argumenten que, amb el paper decreixent dels parlants nadius de l'anglès, les seves normes ja no poden ser la base per al seu ensenyament, i que en relació a la seva pronúncia ens limitem al nucli de la llengua franca ("lingua franca core"). També Gradoll [2006] subratlla les conclusions pedagògiques de les investigacions. Aquest autor tracta l'ELF en el marc de la seva presentació de mètodes d'ensenyament [2a part: Ensenyar l'anglès, p. 81–91] juntament amb models com English for Young Learners ["Anglès per a joves estudiants", EYL] i Content and Language Integrated Learning (CLIL, és a dir, ensenyament bilingüe d'especialitats com biologia, història, etc.) i es recolza en les investigacions de Seidelhofer. La majoria dels especialistes en ensenyament de llengües estrangeres, tanmateix, no recomanen extreure conclusions directes dels coneixements de l'anglès com a llengua franca i fer-ne norma a les aules, ja que els resultats de les investigacions no són suficients i, sobretot, perquè els objectius dels estudiants d'anglès són difícilment predictibles.

Una posició prou extrema la representa Grze-ga [2006], el qual va crear, sobre la base dels resultats de les investigacions de l'ELF, una variant no normativa de l'anglès. El seu Basic Global English conté formes reduïdes i regulars en el terreny del lèxic, la gramàtica i la fonologia. En el curs 2007–08, va ensenyar-lo en el segon curs d'una escola de Baviera. Un informe sobre el projecte en una revista alemanya va provocar debat [Der Spiegel, 2008, núms. 14 i 16].

El model de l'anglès com a llengua franca és atractiu perquè, en ell, el parlant de la llengua estrangera ja no està definit negativament ni segons allò que no és capaç de fer respecte al parlant nadiu. Pot donar confiança en si mateix a l'estudiant. Com Phillipson [2003: 163] aclareix, els avantatges d'aquest model són que pot facilitar la igualtat de drets en comunicació, així com la conservació de la diversitat lingüística i de la sobirania nacional. El principal obstacle per a la comunicació en igualtat de drets, però, no desapareix: el fet és que hi ha persones per a les quals l'anglès és la seva llengua materna i que per tant no han d'invertir gens d'esforç per prendre part en comunicacions internacionals, mentre altres han d'adquirir esforçadament aquests coneixements, ja sigui amb l'objectiu de parlar la llengua de manera semblant a un parlant nadiu, ja sigui per satisfer les necessitats d'intercomprensió a nivell internacional. Però el meu dubte principal és en

relació a l'acceptació del model tant per part dels parlants nadius com dels estudiants. La pràctica ens demostra que la forma influeix clarament en el contingut, que davant del mateix contingut informatiu no ens prenem amb la mateixa seriositat un parlant balbucejant que un eloqüent. El coneixement insuficient d'una llengua estrangera és un conegut tòpic humorístic. Igualment, hem de considerar els desitjos dels estudiants. Un estudi mostra que la majoria dels estudiants prefereix variants nadiues (la britànica, i cada cop més sovint, la nord-americana) com a objecte del seu estudi (vegeu Adolphs 2005: 120; Erling 2005: 221).

3.4. Pagament de compensacions

El conjunt dels problemes lingüístics té també una vessant econòmica. Grin [2005] en l'estudi anteriorment esmentat va calcular que la Gran Bretanya ingressa com a mínim 10.000 milions d'euros nets a l'any gràcies al domini actual de l'anglès i que aquesta quantitat arriba aproximadament als 17.000 milions si considerem els efectes multiplicadors i el rendiment del capital. Si els estats angloparlants, doncs, treuen profit unilateralment de la situació privilegiada de la seva llengua, s'imposa la proposta que puguin donar aquests diners en compensació als estats que pateixen les despeses afegides a causa del problema lingüístic.

Van Parijs [2000] exposa l'opinió esmentada. Per a ell, una llengua comuna és un bé comú que fa servei a tothom. D'aquesta manera, defensa que aquells que ja tenen aquesta llengua des de la infància ajudin econòmicament per tal que les altres societats puguin adquirir la llengua. Van Parijs [2007] subratlla la idea d'un "impost lingüístic", però dubta que sigui realitzable. Com s'hauria de calcular la subvenció? En relació amb el nombre d'habitants? Caldria considerar els diversos graus de parentiu entre llengües i la facilitat del seu aprenentatge (diguem per a un holandès i un xinès)? Em semblaria bé la idea, encara que fos de manera moderada o simbòlica. Si, per exemple, un científic xinès que presenta un article en anglès a l'editor d'una revista especialitzada, en lloc de rebre la petició de "to improve the exposition and English so that your paper can be read and understood more smoothly by a wide audience" ["millorar la presentació i l'anglès per tal que el seu article pugui ser llegit i entès més fàcilment per un públic més ampli"]⁶, rebés una oferta de suport lingüístic gratuït de part de l'editor, s'hauria fet un primer pas cap a la comunicació en igualtat.

⁶ Cas autèntic.

Si els estats angloparlants, doncs, treuen profit unilateralment de la situació privilegiada de la seva llengua, s'imposa la proposta que puguin donar aquests diners en compensació

Avui en dia existeix una publicació de periodicitat regular i emissions radiofòniques en llatí que també es poden seguir per la xarxa

3.5. Recuperació d'una llengua morta

El llatí és la llengua principalment esmentada en relació amb aquesta qüestió. Des dels anys cinquanta, els llatinistes n'impulsen la recuperació. El congrés d'Avinyó (1956) va prendre decisions sobre les tasques principals d'aquesta via: enriquiment del vocabulari segons l'ús actual, recuperació del llatí tardà i el material lèxic medieval, utilització crítica del llatí humanístic i modern, unificació de terminologia i elaboració de diccionaris terminològics, creació de neologismes, i unificació de la pronúncia (vegeu Barandovská-Frank 1998: 31). Avui en dia existeix una publicació de periodicitat regular (*Vox Latina*) i emissions radiofòniques en llatí que també es poden seguir per la xarxa.

El 1974 es va proposar la introducció del llatí mitjançant una interpellació al Parlament europeu de part de Patijn i Van der Hek. La resposta va ser que una decisió sobre aquest tema no formava part de les competències del Parlament [Coulmas 1991: 31].

Un argument per considerar el llatí com una solució possible és el fet que aquesta llengua va funcionar durant un llarg període històric en esferes científiques com a llengua franca europea [Kraus 2008: 169]. Per a Bruthiaux [1993: 9–10] aquest fet, tanmateix, no és un indicador fiable. Segons ell, l'ús del llatí no és comparable a l'ús actual de l'anglès per tres raons:

- En primer lloc, perquè existeixen pocs documents sobre la propagació del llatí;
- en segon lloc, perquè existien pocs dels instruments moderns de planificació lingüística institucional per influir en l'evolució i utilització de la llengua;
- en tercer lloc, perquè la llengua servia com a eina de comunicació només per a una petita elit.

Segons Wright [2000: 246], el paper del llatí en el passat és fins i tot un desavantatge i la causa de no tenir una acceptació universal. Segons la seva opinió, el llatí, a causa de la seva llarga relació amb l'església catòlica, no trobaria suports a l'Europa protestant i seglar.

3.6. Llengua planificada (esperanto)

Si es tracta d'una llengua artificial en el paper de llengua franca, alguns autors concedeixen que això és la solució més justa als problemes lingüístics. Wright [2004: 172] ens fa parar esment en allò que diu Pool [1991], el qual argumenta que en una situació multilingüe només hi ha dues alternatives: la primera solució és que cadascú aprengui la llengua de l'altre; la segona és que tothom aprengui una tercera llengua. Ammon [1994] escriu:

Aquesta proposta [llengua artificial general – S.F.] és atractiva per la idea que sembla prou prudent que cap de les comunitats lingüístiques europees tingui l'avantatge de tenir la llengua franca com a llengua materna. Aquest avantatge [...] és enorme. Comporta immensos ingressos addicionals gràcies a l'ensenyament de la llengua, traducció i interpretació, correcció de textos i, a més, comporta superioritat comunicativa en situacions importants, accés més ràpid a informes decisius, etc. En un món competitiu, aquests avantatges per a la comunitat que té la llengua franca com a pròpia és a la vegada un desavantatge per a les altres comunitats lingüístiques. Per il·lustrar això amb només un exemple: un empleat anglès dels òrgans polítics de la UE necessita, com a norma, molta menys energia i temps per llegir els nombrosos textos en anglès que formen part de l'agenda de les reunions que el seu col·lega italià o alemany. Està menys cansat i té temps lliure per a altres activitats. A més, entén els textos amb més precisió i pot expressar-se més clarament a les reunions. [...] La solució "llengua artificial general" certament eliminaria aquesta competència injusta entre les diverses comunitats lingüístiques i els seus membres.

Tot i això, una descripció tan clara del problema no equival al suport de la proposta de solució. Ammon [1994: 11] continua:

Tanmateix té una mancança important: requeriria una total reestructuració de l'ensenyament de llengua estrangera a Europa: nova formació del professorat i desenvolupament del material didàctic a grandíssima escala, i això devaluaria els coneixements

actuals de la llengua estrangera adquirits a un cost tan alt. Sembla, en poques paraules, prohibitivament car. Un altre problema és l'aversion profundament assentada, justificada o no, de gran part –o com a mínim de sectors influents– de la població europea contra tota llengua artificial. Aquesta proposta sembla, per tant, molt poc realista, com a mínim en el futur proper.

Els dos primers arguments en contra per a mi no són gaire importants. És possible redefinir l'ensenyament de llengua estrangera. Els esforços invertits i les capacitats adquirides en altres llengües són, tanmateix, valuosos. Si parlem d'una llengua com l'esperanto amb lèxic i estructura internacional, fins i tot hi podrien jugar a favor. Sempre es necessiten nous materials didàctics, ja sigui perquè els existents es queden antiquats o perquè les condicions han canviat (com, per exemple, amb la introducció del Marc Europeu Comú de Referència per a les Llengües). De fet, en la dècada dels noranta ja es va produir una reconstrucció reeixida del paisatge de l'ensenyament de llengües en molts estats de l'est d'Europa, on fins aleshores el rus dominava en els programes d'ensenyament.⁷

Pel que fa a la part financera, per tant sobre l'argument de "prohibitivament car", els càlculs de Grin [2005] parlen per si sols:

L'escenari "esperanto" es mostra el més avantatjós perquè representaria un estalvi net per a França de com a mínim 5.400 milions d'euros cada any, i per a tota la UE (incloses la Gran Bretanya i Irlanda) un estalvi net de 25.000 milions d'euros anuals.

El tercer argument, el rebuig contra una llengua artificial, per a mi té molt més pes, principalment perquè altres autors ben volents i ben informats, com per exemple Grin [2005] i Arntz [1998], opinen de la mateixa manera.

L'argumentació de diversos altres autors mostra que no s'han ocupat realment del tema. Kraus [2008] dedica mig paràgraf a l'esperanto. Després d'una breu menció al llatí, escriu [p. 169–170]:

Llengües mortes a banda, llengües internacionals com el volapük i

⁷ I també en estats del sud d'Europa, on el francès predominava. (N. del Tr.)

l'esperanto són ocasionalment focus d'especulació sobre com un espai lingüístic unificat europeu podria crear-se de manera justa. Els qui donen suport a l'esperanto veuen la UE com el marc ideal per fer possible la seva utopia d'internacionalisme lingüístic, tot i que el seu punt de vista no ha generat gaire entusiasme en les institucions europees [Phillipson 2003: 171-174]. Hi ha també altres propostes més iròniques. Així, el columnista finès Jukka Ukkola [1997] va prendre la idea d'una llengua artificial com a base per a un comentari, en el qual, en to de burla, advocava per la creació d'una llengua basada en la UE. [...] En el mateix sentit, Diego Marani –traductor del Consell de Ministres a Brusselles i que també és novel·lista– va fer un intent més sistemàtic per crear una llengua europea “integradora”, que va anomenar Euro-panto [en notes al peu de pàgina es donen frases d'exemple d'ambdós models – S.F.]. Malgrat aquestes contribucions humorístiques en el tractament del tema lingüístic a Europa, és difícil negar que els defensors de la neutralitat lingüística i cultural tinguin raó. Tanmateix, però, jutjant amb criteris realistes i pragmàtics no sembla que ni llengües honorades durant molt de temps, com el llatí, ni llengües artificials modernes, com l'esperanto, siguin candidates amb possibilitats de ser la llengua franca d'Europa.

Parlar de “llengües artificials” i esmentar de passada l'esperanto i el volapük no demostra gaire predisposició a ocupar-se del tema amb detall. Hi ha un món entre les dues. A més, no queda clar per què Kraus esmenta, aquí, les curiositats d'Ukkola i Marani. Ell mateix les anomena “contribucions humorístiques”, però mai no havien tingut funció de projectes lingüístics, sinó que pertanyen a l'apartat de comèdia o potser de literatura macarrònica⁸. Si les eliminem, què resta en la cadena argumental de Kraus contra la llengua planificada? Només la declaració, no recolzada per fets, que no és una proposta realista i pragmàtica. En relació amb la segona declaració, que les institucions europees no s'entusiasmen amb la idea d'una llengua planificada, Kraus cita Phillipson entre parèntesis com a referència d'autoritat. De fet, Phillipson en les pàgines en qüestió dona una imatge real de l'esperanto i sobre aquesta base recolza amb claredat una llengua internacional com a solució atractiva dels problemes lingüístics a la Unió Europea. Critica el refús de la petició al Servei Comú d'Interpretació i Conferències de la Comissió Europea de provar l'aplicació de l'esperanto com a llengua pont

amb l'argument que aquesta llengua no era utilitzada diàriament i que per això no era capaç d'expressar plenament tots els continguts (aquesta va ser la resposta de Neil Kinnock el 2 de març del 2002), dient que això “mostra la ignorància de la realitat sociolingüística de l'esperanto” [Phillipson 2003: 174].

De manera semblant a Ammon i Kraus, Wright [2000, 2004] reconeix plenament, per una banda, els potencials d'una llengua planificada:

En un món ideal, una solució totalment idealista com la de l'esperanto solucionaria la major part dels problemes lingüístics de la UE i no solament en les seves institucions. A partir de la seva adopció, els joves ciutadans en els diversos sistemes educatius estarien socialitzats per acceptar una situació diglòssica. Com a adults utilitzarien la seva llengua materna per a les seves necessitats en el seu entorn directe i en la democràcia local, i la llengua planificada per a l'accés a una societat més àmplia fora dels seus límits lingüístics i per participar en la comunitat comunicativa de la democràcia àmplia europea. Cap grup de la UE no refusaria l'esperanto en la manera en què es refusa l'anglès. Cap de les objeccions no valdrien [Wright 2000: 246-247].

D'altra banda, l'autora dubta molt de l'acceptació d'una llengua artificial, amb l'argument, entre d'altres, que això fins i tot no es va dur a terme en el passat quan la idea va trobar condicions favorables. Per a ella, la llengua artificial està associada a un idealisme antiquat i a un optimisme no realista. Es menciona l'estereotip del fanàtic que es posa en ridícul ell sol i que no és pres seriosament. No obstant això, Wright [2000: 247] s'interessa pels intents d'aprofitar el valor propedèutic de l'esperanto. Si es demostra amb èxit que la llengua planificada pot facilitar l'aprenentatge d'altres llengües estrangeres, segons escriu, podria canviar la seva posició.

4. CONCLUSIONS

Les vies de solució del problema lingüístic descrites aquí reflecteixen el descontentament creixent sobre l'actual situació lingüística, especialment a Europa. Una revisió de la literatura especialitzada mostra que els especialistes no poden deixar l'esperanto al marge del tractament del tema. Reconeixen que, en teoria, una llengua que no és la llengua materna de ningú possibilita una comunicació en igualtat de drets. La utilització de l'esperanto com a llengua franca, a més, seria congruent amb el principal postulat de la política lin-

Pool argumenta que en una situació multilingüe només hi ha dues alternatives: la primera solució és que cadascú aprengui la llengua de l'altre; la segona és que tothom aprengui una tercera llengua

En la dècada dels noranta ja es va produir una reconstrucció reeixida del paisatge de l'ensenyament de llengües en molts estats de l'est d'Europa, on fins aleshores el rus dominava en els programes d'ensenyament

8 Vegeu Fritzsche [2002].

güística europea, és a dir, la conservació de la diversitat lingüística. Sobre la vessant pràctica de la utilització d'una llengua planificada, hi falten coneixements. No ens n'hem d'admirar, ni ho hem de retreure a ningú. És, certament, difícil d'imaginar que una llengua creada en un gabinet sigui adequada per a la comunicació internacional i que tingui un grau semblant d'expressivitat al d'una llengua normal. En aquesta situació també es fonamenta l'actitud generalment de refús a l'esperanto que molts autors esmenten ("una aversió profundament assentada" [Ammon 1994: 11], "freqüents reaccions de rebuig" [Grin 2005]).

És tasca de les persones que tenen els coneixements i l'experiència necessàries treballar per canviar aquesta imatge negativa. Això vol dir primerament els esperantistes mateixos, els quals, segons la meua opinió, sovint no "es venen bé". Per informar amb èxit sobre una qüestió, avui en dia, l'entusiasme no és suficient. I en segon lloc, els interlingüistes. L'aplicació de l'esperanto ha de ser un tema habitual en publicacions i en les conferències científiques. La literatura sobre l'esperanto ha de formar part de les biblioteques universitàries i de les altres biblioteques. La llengua (o llengües) utilitzada per a això ha de ser àmpliament entesa, com l'anglès.

Si hi ha trets de les llengües planificades que poden interessar els especialistes, com evidentment el valor propedèutic de l'esperanto, cal que els subratllem. Igualment tenim el deure de reaccionar a les presentacions incorrectes de la llengua planificada al públic en general.

En tots dos terrenys, en el món esperantista igualment com en el món científic extern, l'homenatjat ha fet i ha aconseguit molt, tant com a parlant culte i exemplar durant les trobades esperantistes, com en el paper d'editor de revistes especialitzades i llibres i com a d'organitzador de simposis d'interlingüística. En el 93è Congrés Universal d'Esperanto a Rotterdam, Humphrey Tonkin va dir:

[...] la conservació de la diversitat lingüística no significa inevitablement l'existència d'un "problema lingüístic", i no produeix inevitablement una manca de comunicació. Al contrari, si l'esperanto es convertís en una llengua alternativa de gran divulgació, és molt possible que la diversitat lingüística es conservés a nivell regional

i local i, amb ella, la diversitat humana i la riquesa cultural de la humanitat. [Esperanto, setembre 2008, p. 176]

Hem de treballar perquè hi hagi una situació en la qual la humanitat tingui l'oportunitat d'experimentar-ho, ja que els lingüistes i els especialistes en ciències polítiques i culturals tenen els coneixements per donar recomanacions adequades per a la presa de les decisions polítiques correctes.

BIBLIOGRAFIA

Adolphs, Svenja (2005). "I don't think I should learn all this' – A Longitudinal View of Attitudes Towards 'Native Speaker' English". Dins: Gnutzmann i Intemann (reds.), p. 119–131.

Ammon, Ulrich (1994). "The Present Dominance of English in Europe". Dins: Ulrich Ammon, Klaus J. Mattheier, Peter Nelde (reds.), *Sociolinguistica* 8, p. 1–14.

— (2003). "Global English and the Non-native Speaker: Overcoming Disadvantage". Dins: Tonkin i Reagan (reds.), p. 23–34.

Arntz, Reiner (1998). *Das vielsprachige Europa. Eine Herausforderung für Sprachpolitik und Sprachplanung*. Universität, Hildesheim

Barandovská-Frank, Věra (1998). "Der neueste Stand der Lateinbewegung: Bericht über den Latinisten-Weltkongress". *Interlinguistische Informationen*, 4, p. 47–49.

Beneke, Jürgen (1991). "Englisch als lingua franca oder als Medium interkultureller Kommunikation?" Dins: Renate Grebing (red.). *Grenzenloses Sprachenlernen. Festschrift für Reinhold Freudenstein*. Cornelson. Oxford University Press, Berlin. P. 54–66.

Bruthiaux, Paul (2003). "Contexts and Trends for English as a Global Language". Dins: Tonkin i Reagan (reds.), p. 9–22.

Carli, Augusto; Ulrich Ammon (2007, reds.). "Linguistic Inequality in Scientific Communication Today". *AILA Review*, Vol. 20.

Coulmas, Florian (1991). "European Integration and the Idea of the National Language". Dins: Florian Coulmas (red.).

A Language Policy for the European Community: Prospects and Quandaries. Mouton de Gruyter, Berlin. P. 1–44.

— (2007). "English Monolingualism in Scientific Communication". Dins: Carli i Ammon (reds.), p. 5–13.

Crystal, David (1997). *English as a Global Language*. Cambridge University Press, Cambridge.

Erling, Elizabeth J. (2005). "Who is the 'Global English' Speaker? A Profile of Students of English at the Freie Universität Berlin". Dins: Gnutzmann i Intemann (reds.), p. 215–229.

Fritsche, Michael (2002). "Maccaronea – 2000 Jahre Sprachmischung in satirischer Dichtung". Dins: Konrad Ehlich (red.). *Sprachen und Sprachenpolitik in Europa*. Stauffenburg, Tübingen. P. 171–184.

Gnutzmann, Claus (2007). "Teaching and Learning English in a Global Context". Dins: *Anglistentag 2006 Halle. Proceedings*. Wissenschaftlicher Verlag, Tréveris. P. 319–330.

— ; Frauke Intemann (2005, reds.). *The Globalisation of English and the English Language Classroom*. Narr, Tübingen.

Gradoll, David (2006). *English Next. Why Global English May Mean the End of 'English as a Foreign Language'*. The British Council, Londres.

Grin, François (2005). *L'enseignement des langues étrangères comme politique publique*. En línia: <www.hce.education.fr/gallery_files/site/21/104.pdf>

Grzega, Joachim (2006). "Globish and Basic Global English (BGE): Two Alternatives for a Rapid Acquisition of Communicative Competence in a Globalized World?" *Journal for Euro Linguistics*, 3, 1–13, <www.basicglobalenglish.com>.

James, Allan (2005). "The Challenges of the Lingua Franca: English in the World and Types of Variety". Dins: Gnutzmann i Intemann (reds.), p. 133–144.

Jenkins, Jennifer (2000). *The Phonology of English as an International Language*. Oxford University Press, Oxford.

Kelletat, Andreas F. (2001). *Deutschland : Finnland 6 : 0. Deutsch contra Englisch*

und Französisch. Zum Dolmetschstreit in der Europäischen Union. Saksu-Suomi: 6–0. Saksu vastaan englanti ja ranska. Tulkkauskäytännöt Euroopan unionissa. Universität Tampere, Tampere.

Klein, Horst G. (2002). “EuroCom - Europäische Interkomprehension”. Dins: Dorothea Rutke (red.). *Europäische Mehrsprachigkeit: Analysen – Konzepte – Dokumente*. Shaker, Aquisgrà. P. 29–44.

Koutny, Ilona et al. (2008). *German-Esperanto-Pola Ekvortaro pri Lingvo kaj Komunikado*. ProDRUK, Poznań.

Kraus, Peter A. (2008). *A Union of Diversity. Language, Identity and Polity-Building in Europe*. Cambridge University Press, Cambridge.

Phillipson, Robert (1992). *Linguistic Imperialism*. Oxford University Press, Oxford.

— (2003). *English-Only Europe. Challenging Language Policy*. Routledge, Londres-Nova York.

— (2008). “The New Linguistic Imperial Order: Lessons from Europe of Worldwide Relevance”. Dins: Kimura Goro Christoph (red.). *Towards Equitable Language Policy in Asia*. European Institute, Sophia Universitato, Japana Esperanto-Instituto, Tokio. P. 132–138.

Pool, Jonathon (1991). “The Official Language Problem”. *American Political Science Review*, 85, p. 495–514.

Ricento, Thomas (red., 2006). *An Introduction to Language Policy. Theory and Method*. Blackwell Publishing, Malden.

Seidelhofer, Barbara (2003). “English for Europe, or European English?”. Dins: Rüdiger Ahrens (red.). *Europäische Sprachenpolitik*. Winter, Heidelberg. P. 123–138.

— (2007). “English as a Lingua Franca and Communities of Practice”. Dins: *Anglistentag 2006 Halle. Proceedings*. Wissenschaftlicher Verlag, Tréveris. P. 307–318.

Sieberg, Herward (2008). “Aspekte deutscher Sprachpolitik in der Europäischen Union”. Dins: Hans P. Krings, Felix Mayer (reds.). *Sprachvielfalt im Kontext von Fachkommunikation, Übersetzung und Fremdsprachenunterricht*. Frank und Timme, Berlin. P. 433–443.

Stoye, Sabine (2000). *Eurocomprehension: Der romanistische Beitrag für eine europäische Mehrsprachigkeit*. Shaker, Aquisgrà.

Humphrey Tonkin

Tonkin, Humphrey (2003). “Why Learn Foreign Languages? Thoughts for a New Millennium”. Dins: Tonkin i Reagan (reds.), p. 145–155.

— ; Timothy Reagan (2003, eds.). *Language in the Twenty-First Century*. Benjamins, Amsterdam-Philadelphia.

Van Parijs, Philippe (2000). “The Ground Floor of the World: On the Socioeconomic Consequences of Linguistic Globalization”. *International Political Science Review*, 21 (2), p. 217–233.

— (2007). “Tackling the Anglophones’ Free Ride: Fair Linguistic Cooperation with a Global Lingua Franca”. Dins: Carli i Ammon (reds.), p. 72–86.

Widdowson, Henry G. (1994). “The Ownership of English”. *TESOL Quarterly*, 28, p. 377–389.

Wright, Sue (2000). *Community and Communication. The Role of Language in Nation State Building and European Integration*. Multilingual Matters Ltd., Clevedon.

— (2004). *Language Policy and Language Planning: From Nationalism to Globalization*. MacMillan, Palgrave.

Zybatow, Lew (2002). “Die slawistische Interkomprehensionsforschung und EuroComSlav”. Dins: Gerhard Kischel (red.). *EuroCom: Mehrsprachiges Europa durch Interkomprehension in Sprachfamilien. Tagungsband des Internationalen Fachkongresses, Hagen, 9.-10. November 2001*. Fernuniversität, Hagen. P. 357–371. □

Les vies de solució del problema lingüístic descrites aquí reflecteixen el descontentament creixent sobre l'actual situació lingüística, especialment a Europa. Una revisió de la literatura especialitzada mostra que els especialistes no poden deixar l'esperanto al marge del tractament del tema